

УДК 378

Міжнародна акредитація освітніх програм, як інструмент забезпечення якості вищої освіти

Дуда Б.І., Пасічник В.А., Холявко В.В.

КПІ ім. Ігоря Сікорського

Анотація: Розглянуті передумови створення в Україні незалежних агенцій із оцінювання якості освіти. Подані відомості про міжнародні системи та інституції акредитації освітніх програм. Дана інформація про систему стандартів EUR-ACE® та сертифікат EUR-ACE® Label. Визначені їх переваги для основних зацікавлених сторін – університетів, студентів, роботодавців. Дано опис критеріїв та стандартів акредитації, які стосуються двох основних аспектів акредитаційної процедури – освітньої програми та результатів навчання. Дано опис етапів акредитаційної процедури в Центрі незалежної акредитації інженерних програм.

Ключові слова: вища освіта; акредитація; освітні програми; критерії акредитації; стандарти акредитації.

Створення незалежних центрів і агенцій з акредитації освітніх програм закріплене в статті 23 Закону України «Про вищу освіту» [1]. Центр незалежної акредитації інженерних програм (ЦНАІП) створений Громадською організацією «Асоціація ректорів вищих технічних навчальних закладів України» як неприбуткове підприємство громадської організації для здійснення незалежного оцінювання якості інженерної освіти, запровадження міжнародної практики акредитації освітніх програм в інженерних галузях знань. ЦНАІП є асоційованим членом Європейської мережі з акредитації інженерної освіти (ENAE – *European Network for Accreditation of Engineering Education* [2]). Укладена угода між *Washington Accord* (WA) та ENAE (2013 р.) щодо взаємного визнання якості інженерної освіти. Таким чином, акредитовані ЦНАІП як членом ENAE освітні програми визнаються на території США, серед організацій, підприємств та установ що входять до WA.

Міжнародні системи та інституції акредитації освітніх програм.

Різноманітність моделей забезпечення якості освіти обумовлюється національними історичними традиціями, соціально-економічними, політичними та географічними факторами. Зараз у сфері оцінки якості вищої освіти виокремлюють англійську, французьку та американську моделі [3].

Американська модель існує вже понад 150 років і передбачає оцінювання якості вищої освіти незалежними агенціями. У США відсутні державні органи управління у сфері вищої освіти та не існує поняття «державна акредитація ЗВО (закладів вищої освіти)». Американська вища освіта контролюється переважно самими навчальними закладами. Вони самостійно створюють власні системи гарантування якості, засновані на відповідності освітніх програм, матеріальних ресурсів, науково-методичного забезпечення, кадрів і структури управління певним вимогам суспільства, особистості та держави.

Процедура проходження акредитації/сертифікації у США є добровільною з боку ЗВО та складається з двох компонентів оцінювання: зовнішньої оцінки, яку проводять незалежні агенції, створені за ініціативою професійних асоціацій та ЗВО, і внутрішньої процедури – самооцінки. Незалежні агенції проводять аудит діяльності ЗВО та надають рекомендації щодо покращення якості. Отримання сертифіката від американських агенцій за результатами незалежного оцінювання сприяє підвищенню соціального статусу освітньої установи. Основною метою проходження незалежної акредитації є підвищення якості вищої освіти шляхом розробки критеріїв оцінювання та напрямів розвитку ЗВО, забезпечення механізму захисту освітніх закладів, інформування суспільства про стан системи вищої освіти.

Англійська модель оцінювання якості передбачає проведення внутрішньої самооцінки академічною спільнотою *закладів вищої освіти* (ЗВО). Ця модель функціонує у Великій Британії, Німеччині, країнах Латинської Америки. Головна роль в забезпеченні якості освіти

належить внутрішній системі забезпечення якості, яка ґрунтується на відповідальності викладацького складу, керівників вишів та їх структурних підрозділів. Контроль за якістю здійснюють спеціальні комісії. Наразі ця модель трансформується за рахунок введення елементів зовнішнього контролю якості освіти.

Французька модель передбачає зовнішнє оцінювання відповідальності ЗВО перед суспільством та державою. Вона реалізується через механізми атестації, акредитації та інспекції. У Скандинавських країнах, Латвії, Чехії, Естонії саме державні органи формулюють цілі та найбільш важливі компоненти оцінювання. У французькій моделі самооцінки ЗВО не виконує важливу роль. Контроль за діяльністю ЗВО здійснює Національний комітет з оцінки ЗВО чи інша подібна інституція.

Європейська модель оцінювання якості передбачає оцінювання агенціями, які створені за ініціативою уряду та асоціацій ЗВО. Цим агенціям на законодавчій основі надані всі повноваження з оцінювання та визнання якості освіти. Вони мають кожні 5 років проходити процедуру перевірки з боку Європейської асоціації з оцінки якості вищої освіти (*ENQA – European Association for Quality Assurance in Higher Education*, [4]).

Що таке система стандартів EUR-ACE® і EUR-ACE® Label?

EUR-ACE® – це одночасно і структура і система акредитації, яка визначає стандарти, які забезпечують високу якість освітніх програм ЗВО в інженерних галузях в Європі та за кордоном. Система EUR-ACE® об'єднує бачення перспектив освіти з позицій основних зацікавлених сторін (*stakeholders*) (студентів, ЗВО, роботодавців, професійних організацій, агенцій з акредитації).

Професійна діяльність в різноманітних галузях інженерії безпосередньо впливає на рівень життя суспільства. Для забезпечення впевненості громадськості у професійному виконанні інженерних дій та прийнятті рішень безпечно та етично, фахівці повинні мати певні компетенції. Для того, щоб заклади вищої освіти готували випускників, які можуть продемонструвати задовільне досягнення цих компетенцій, відповідні освітні програми підлягають акредитації уповноваженою агенцією з акредитації (або іншим професійним органом).

Характеристики сертифікату EUR-ACE® Label: охоплює всі інженерні дисципліни та профілі, є міжнародно визнаним і полегшує як академічну, так і професійну мобільність; надає міжнародну цінність та визнання інженерним кваліфікаціям і надається програмам, які відповідають стандартам програмних результатів, як це визначено у рамковому стандарті EUR-ACE®; поважає велику різноманітність інженерної освіти в Європейському просторі вищої освіти; створює систему якості для акредитованих програм інженерних ступенів, які мають спільні цілі та перспективи.

Сертифікат EUR-ACE® Label видається уповноваженою агенцією окремо кожній інженерній освітній програмі першого (бакалаврського) чи другого (магістерського) рівнів вищої освіти. В Україні такою уповноваженою ENAEE агенцією є ЦНАІП.

Які переваги надає сертифікат EUR-ACE® зацікавленим сторонам?

Переваги для закладів вищої освіти: міжнародне визнання системи EUR-ACE® полегшує як академічну, так і професійну мобільність; додаткове підтвердження якості інженерної освіти, встановлення відповідності стандартам якості, що визначаються інженерною професією; заохочення студентів до вибору навчального закладу, освітні програми якого пройшли акредитацію і отримали EUR-ACE® Label; надає достовірну інформацію про якість програм першого рівня вищої освіти (бакалаврат) для допуску до програм другого рівня (магістратура); надає достовірну інформацію про якість програм другого рівня вищої освіти для вступу до програм третього рівня (PhD);

Переваги для студентів та випускників: впевненість у тому, що акредитована EUR-ACE® освітня програма відповідає високим європейським і міжнародним стандартам і визнається роботодавцями в Європі та США; сприяє подальшому навчанню на рівнях магістерської та аспірантської (PhD) підготовки в інших закладах вищої освіти; спрощує можливість отримання паспорта інженера EUR ING випускникам ЗВО, які навчалися за

акредитованими EUR-ACE® освітніми програмами; сприяє мобільності випускників, як це передбачено Директивою Європейського Союзу про визнання професійної кваліфікації;

Переваги для роботодавців: знання, розуміння та практичні можливості кандидатів на посаду відповідають міжнародним стандартам в інженерній освіті; узгодженість освітньої програми з визнаними міжнародними освітніми стандартними дескрипторами, такими як додаток до диплома європейського зразка (ECTS Diploma Supplement); надійне підтвердження високої якості освітньої програми кандидатів на посаду (вище загальних мінімальних стандартів, встановлених законом), а також її відповідності визначеній інженерній професії.

Критерії та стандарти підготовлені на основі вимог, викладених в «EUR-ACE®. Рамкові стандарти і керівні принципи» (видання, березень 2015). Критерії та стандарти стосуються двох основних аспектів акредитаційної процедури – **освітньої програми та результатів навчання**.

Критерії та стандарти для акредитації **освітньої програми** включають п'ять блоків, а саме:

Блок 1. **Мета програми**, що включає такі аспекти: визначення потреб ринку і зацікавлених сторін в галузі освіти; цілей освітньої програми; результатів освітньої програми.

Блок 2. **Процес викладання і навчання**, що включає такі аспекти: наявність опису освітньої програми та її характеристик; оцінювання результатів навчання; планування освітнього процесу й управління.

Блок 3. **Ресурси**, що включає такі аспекти: викладацький склад; обладнання та обслуговуючий персонал; фінансові ресурси; послуги з підтримки студентів; партнерство з іншими ЗВО та основними зацікавленими сторонами.

Блок 4. **Процес вступу, навчання, переведення та випуску студентів**, що включає такі аспекти: правила, що регулюють академічну кар'єру студентів; набір студентів; оцінювання студентів; моніторинг академічної кар'єри студентів.

Блок 5. **Система внутрішнього забезпечення якості**, що включає такі аспекти: політику і процедури забезпечення якості освітньої програми; систему управління освітньою програмою; перегляд освітньої програми та її вдосконалення; зворотний зв'язок від студентів; працевлаштування випускників; відкритість і доступність інформації.

Критерії та стандарти для **результатів навчання** з відмінностями для першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів навчання і включають шість блоків, а саме:

1. Знання і розуміння принципів;
2. Інженерний аналіз;
3. Інженерне проектування;
4. Дослідження;
5. Інженерна практика;
6. Універсальні вимоги.

Процедура проведення акредитації у ЦНАП

Акредитаційна процедура відбувається у 7 кроків.

Крок 1. Визначення структурним підрозділом ЗВО доцільності проведення акредитації освітньої програми в ЦНАП. Після звернення до ЦНАП структурний підрозділ ЗВО (гарант освітньої програми) отримує такі документи: стандарти акредитації; критерії акредитації; порядок процедури акредитації.

Крок 2. Подача ЗВО (гарантом освітньої програми) заяви та звіту про самоаналіз. Для попереднього ознайомлення до ЦНАП подаються такі документи: заява; звіт про самоаналіз; копії документу(-ів) про наявність у освітньої програми державної акредитації АКУ або НАЗЯВО; інші документи, що підтверджують інформацію, наведену в звіті про самоаналіз.

Крок 3. Аналіз наданих матеріалів, підготовка попередніх висновків та укладання договору про акредитацію. ЦНАП готує висновок, щодо доцільності проведення акредитації. У разі позитивного рішення укладається типовий договір та проводиться оплата послуг.

Крок 4. Підготовка візиту експертної групи до ЗВО. Формується та узгоджується склад експертної групи з оцінювання освітньої програми. Визначається графік проведення процедури акредитації. Розробляється план-графік візиту до ЗВО. Експертній групі надаються всі матеріали самоаналізу освітньої програми для вивчення.

Крок 5. Візит експертної групи до ЗВО. Проводиться попередня нарада в ЗВО, інтерв'ю окремо з викладачами, студентами та працівниками ЗВО, ознайомлення з матеріально-технічною базою. З метою оцінки результатів візиту проводиться підсумкова нарада членів експертної групи та засідання представників ЗВО та експертів.

Крок 6. Підготовка звіту експертної групи. Голова експертної групи готує заключний звіт з рекомендаціями. Звіт обговорюється комісією з акредитації освітніх програм ЦНАП. У разі виявлення суттєвих невідповідностей освітньої програми критеріям акредитації, звіт пересилається до ЗВО для усунення невідповідностей у встановлений термін. ЗВО надає документальне підтвердження усунення виявлених невідповідностей. Крок 6 може бути циклічним і тривалим.

Крок 7. Винесення рішення про видачу сертифікату EUR-ACE® Label. Формується висновок ЦНАП про видачу сертифікату EUR-ACE® Label та надсилається до відповідного комітету ENAEE (EUR-ACE® Label Committee). Інформація розміщується на сайті Центру. У разі відмови у наданні освітній програмі сертифікату EUR-ACE® Label, ЗВО може бути подана апеляція у встановленому порядку.

Основною ідеєю незалежної акредитації освітніх програм згідно з вимогами ENAEE є перш за все оцінка якості освітньої програми. Цей процес є прозорим, відкритим і підтримує інноваційні педагогічні методи, які встановлюються спільно всіма зацікавленими сторонами (стейкхолдерами). Основною метою ENAEE є допомога у створенні високоякісних освітніх програм в різних галузях інженерії, а не прискіпливе виконання бюрократичних процедур.

International accreditation of educational programs, as an tool for supporting quality of higher education

Duda B., Pasichnyk V., Kholiavko V.

Abstract. The prerequisites for the creation of independent agencies in the assessment of the quality of education in Ukraine are considered. Information about international systems and institutions of accreditation of educational programs is provided. This information is about the EUR-ACE® system and the EUR-ACE® Label certificate. Their advantages for key stakeholders - universities, students, employers. A description of the criteria and standards of accreditation concerning the two main aspects of the accreditation procedure - the educational program and the results of training are given. The description of stages of the accreditation procedure in the Center for Independent Accreditation of Engineering Programs is given.

Keywords: Higher Education; Accreditation; Educational programs; Accreditation criteria; Accreditation standards.

Международная аккредитация образовательных программ как инструмент обеспечения качества высшего образования

Дуда Б.И., Пасечник В.А., Холявко В.В.

Аннотация. Рассмотрены предпосылки создания в Украине независимых агентств оценивания качества образования. Представленные сведения о международных системы и институты аккредитации образовательных программ. Данная информация о системе стандартов EUR-ACE® и сертификат EUR-ACE® Label. Определены их преимущества для основных заинтересованных сторон – университетов, студентов, работодателей. Дано описание критериев и стандартов аккредитации, касающиеся двух основных аспектов аккредитационной процедуры – образовательной программы и результатов обучения. Дано описание этапов аккредитационной процедуры в Центре независимой аккредитации инженерных программ.

Ключевые слова: Высшее образование; Аккредитация; Образовательные программы; Критерии аккредитации; Стандарты аккредитации.

Список літератури

1. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014. № 1556-VII. поточна редакція. — Редакція від 01.01.2019. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. — Назва з екрану. — Дата перегляду: 29.04.2019.
2. ENAEE – European Network for Accreditation of Engineering Education [офіційний веб-сайт]. — Режим доступу: <https://www.enace.eu/> — Назва з екрану. — Дата перегляду: 29.04.2019.
3. Олена Красовська. Міжнародна акредитація освітніх програм у системі забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.edu-trends.info/international-accreditation/>. — Назва з екрану. — Дата перегляду: 29.04.2019.
4. ENQA – European Association for Quality Assurance in Higher Education [офіційний веб-сайт]. — Режим доступу: <https://enqa.eu/>. — Назва з екрану. — Дата перегляду: 29.04.2019.